

PAPER DETAILS

TITLE: Çocuk Kitabı Resimlemelerinde Ölüm Kavramı: Kavram Öğretimi ve Resimleme Bağlamında
Çocuk Kitabı İncelemeleri

AUTHORS: Banu BULDUK TÜRKMEN

PAGES: 99-126

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2159762>

Çocuk Kitabı Kavram Öğretimi

Çocuk Kitabı

Doç. Banu Bulduk T

Özet

O kul öncesi dönemdeki bir süreç ile g erçekle örneklerinden hareketle içerik ve resimlemelerin çocuk kıta larında ele açısından incelenmesini yakla ımla öğretim sü sorunsalıdır. Kavram öğ bağlamında içerik ve re İnceleme ve değerlendir Örnek incelemeleri beli g örelilik yakla ımıyla d ili kisi g öz önünde bu

Anahtar Kelimeler: Çocuk Resimleme Kavram Öğ

THE CONCEPT OF
CONCEPT TEACH
CONTEXT OF ILLU

Abstract

eaching abstract con illustration. I n this rese a roached in illustra books in which abstract the conce t o death em hasis semantic i re aring materials a roach and conce the stag es are e amin structure within the sco and evaluation method studies are created with with a child relativity a relationshi between

Keywords: I llustration in C hildren s Books I

Doç. Banu Bulduk Türkr
E-posta: banubulduk@h

ayrıca etik kurul kararı gerekmemektedir.

3. Kavram ve İletişim

İletişimde etkin olarak kullanılan sözlü yöntem, içerisinde kavramlar barındıran bir olgudur. Kavramların anlamları bu sürecin tanımını iletişim olarak belirler. İletişimin anlamlı olması ve anlam içermesi özelliği bu bağlamda devreye girer. Duygu, düşünce ve bilgi iletimi, iletişim süreci içerisinde gerçekleşir. İletişimin anlamlı gerçekleştirilmesi, iletinin anlaşılıp tepki ve tepkisizlik gibi etki göstermesi ile yaşanır. Gösteren ve gösterilen bağlamında algılanabilen her türlü gerçeklik, iletişim görevi üstlenir. Gösterenin yalnızca duysal nitelikte olmaması, soyut bir kavramın da bir gösteren olarak değerlendirilmesine olanak tanır (Guiraud, 2016: 10). Aktarılan bir görüntüyü, iletiyi, bilgiyi, düşüncüyü görünür formda anlamlandırabilmek, biçim görüntüsünün işlenişi ile paralel olarak gelişir. Keza iletişimde işitsel yöntemde de bilinen ve öncesinde öğrenilen bilgiler kavramları tanımlayabilmek/anlamlandırabilmek için gerekli olmaktadır. Anlamlandırma kavramını göstergebilimsel açıdan tanımlamak gerekirse; "okuyucunun, izleyicinin ya da dinleyicinin, duyu organlarına sunulan konuyu, kültürel birikimi, düşünsel yeteneği, algı biçimi gibi etkenlerinin toplamı ile algılanmasını ve bu doğrultuda ulaştığı anlamı" olarak tanımlamak mümkündür (Ertan ve Sansarcı, 2016: 27). Kavramların anlamlarının doğru anlaşılması belli bir bilgi birikimi ile gerçekleşmektedir. Öğrenme deneyimi kuramlarında da konunun öğrenilmesini kolay hale getirmek, söz konusu kültürel alt yapının varlığı ile ilişkilendirilmiştir. Cüceloğlu, algılama konusunda "insanoğlunun ancak algıladığı olaylara anlam verebilir" sözüyle kişi için yalnızca algılanan şeyin anlamı olduğunu ifade eder (Cüceloğlu, 2002: 32). Kişiler arası iletişimde de anlam alışverişinin olduğu her durumda iletişimin gerçekleştiği ifade edilebilir. Cüceloğlu'nun(2002: 45), iletişimianlam alışverişi olarak tanımlaması bu duruma örnek gösterilebilir.

Kavram kelimesinin tanımını yapmak gerekirse; "aralarında belirli özellikleri paylaşan bir grup nesne veya olaya verilen semboldür" ifadesi dikkat çeker (Cüceloğlu, 2013: 215). Ülgen'e(2001: 100)göre ise kavram, "insan zihninde anlaşılan, farklı obje ve olgularında değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır, bir değişkendir; bir sözcükle ifade edilir." Kavramların nesneyi temsiliyetleri somut olma özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Kişilerin doğayı algılama, kavrama, yorumlama becerileri, nesnelerin anlamlarının ya da kavramların birbiriyle ilişkilerinin sağlanması ile kazanılır. Bu bağlamda kavram, düşünce evresinde birden fazla nesnenin ilişki kurmasını ve ortak bir çatı altında anlamlı bir bütün sağlamasını gerçekleştirmektedir. Diğer yandan kavramların öğrenilmesi aşamasında

dilin içerisindeki kavramlar bilinir. Dil kullanımı diğer kavramlar birbirleriyle ilişkili kavramlar. Dil, kavram ve algı kavramıdır. gerçektir.

İletişimde iletilerin olma özellikleri ile masını sağlamakta biçimlendiren etke olarak ifade ettiği likleri ile her türden ifade eder(Karataş özellikle bu üç ter öğrenme deneyim eder, daha önce gölaştırır ve anlamsa süreç kişinin algıla ların kişi üzerindeki sınıflandırmalarını ları ve düşünme be likle çocuk kitabı r öğrenmelerinde sü somutlaştırılması v kolay olmaktadır. E kin bir rol üstlendi

Resimlemelerde ku
diğer bölümde ele
lişsel gelişim sürele
cuklarda bilişsel ge

3.1. Çocuklarda Öğrenimi

Bireylerin gelişim süreçleri; Senemoğlu (2019) tarafından "Bireyin çevreye adapte olması için gerekli olan bilişsel gelişimi etkileyen faktörler ve dengeleme mekanizmaları" olarak tanımlanmıştır. Eğer bilişsel gelişim yeterli değilse, zeka, öğrenme ve diğer beceriler gelişmez (Akt: Senemoğlu, 2019).

temel aşamada yaşanır. 0-2 yaş grubu içine alan Duyusal Motor Dönemi, 2-7 yaş sembolik ve sezgisel dönemi içine alan İşlem Öncesi Dönem, 7-11 yaş Somut İşlemler Dönemi ve 11 yaş ve üzeri Soyut İşlemler Dönemidir. Her bir aşamada olan çocuğun kavram öğrenimi hızı ve etkinliği farklı olmakta, resimli kitaplar bu aşamalar dikkat edilerek tasarlanmaktadır.

Çocukların gelişim evreleri, gelişim özelliklerine göre tasarlanan kitaplar ile hem dil gelişimi desteklenmekte hem de zihinde anlamsal kavrama sağlanmaktadır. Çocukların kavramsal gelişmeleri, çocuk belleğinde biriktirdiği imgeler, kitap resimlemeleri ile pekiştirilmektedir. Bilişsel gelişim kuramını araştıran bir diğer araştırmacı ise Jerome Bruner'dir. Bruner, bilişsel gelişimde dil kavramının önemli bir nokta olduğunu ifade eder. Bireylerin dil aracılığı ile kavramları öğrendiklerini belirtir. Öğretici ve öğrenici etkileşiminin bilişsel gelişim için gerekli olduğunu, "...baba, anne, öğretmen ve toplumun diğer üyeleri çocuğa öğretmelidir. Sadece bir kültür içinde doğmak, tam bir bilişsel gelişim için yeterli değildir." (Akt: Senemoğlu, 2018: 57) ifadesiyle öğreticiler olarak tanımladıkları ebeveyn ve dış kaynakların bu konuda önemli olduğunu, çocuk kitaplarının da bir kaynak ve öğreti olarak önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bruner ise bilişsel gelişim dönemini üç başlık altında ele alır. 0-3 yaş aralığındaki çocukları kapsayan ve ilk aşama olan Eylemsel Dönem, ikinci düzeyi tanımlayan İmgesel Dönem ve sonuncu düzey olan Sembolik Dönem, çocukların algı düzeylerinin değişimlerini inceleyen aşamalar olarak sıralanmaktadır. Kavramların bireylerin dış dünyayı tanıyıp anlamlandırabilmelerini sağlayan zihinsel bir olgu olduğundan söz edilmişti. Senemoğlu'na (2018: 516-517) göre, bilişsel gelişim kavram öğrenmeyle temellenir. Bireylerde çeşitli düzeylerde gelişme gösteren bu süreç, dört aşamalı bir düzey olarak tanımlanır. Somut düzey, tanıma düzeyi, sınıflama düzeyi ve soyut düzey, söz konusu kavram düzeyleridir. Somut düzey olarak tanımlanan ilk aşamada birey objeyi diğer objelerden ayırabilmekte, objenin çevresine dikkat ederek algılanabilirliğini fark etmekte, ayırt edebilmekte, bir başka zamanda da aynı objeyi gördüğünde hatırlamaktadır. Tanıma düzeyinde ise, çocuk sadece aynı kapsam ve zamanda objeyi gördüğünde tanıyabilmekte, bu nedenle de objenin algılanabilen ortamı hakkında farkındalık kazanmakta, ayırt ettiği objeyi hatırlamakta, başka zamanda ve ortamda gördüğünde de aynı obje olduğuna ilişkin olarak genelleme yapabilmektedir. Sınıflama düzeyinde olan çocuğun ise iki ya da ikiden fazla objenin belirgin olmayan özelliklerine de dikkat etmesi, ayırt etmesi, hatırlayabilmesine ek olarak eşdeğer olduğuna ilişkin genelleme yapabilmesi belirtilir.

Kavram öğretimi aşamasında, çocukların yaş gruplarına göre somut ve somut kavramları öğrenme zamanları değişebilmektedir. Somut kavramlar,

zihinsel gelişim sü-
öğrenilirken, soyu-
sında öğrenilmekte-
mut kavramların ö-
zaman almaktadır.
Klausmeier'in 1983-
ilkeden söz eder:

1. Öğrencileri kavram
2. Kavramın örnek
3. Öğrencilerin kav
4. Öğrencilerin kav
5. Öğrencilerin kav
6. Öğrencilerin kav
7. Öğrencilere dön

Yine Klausmeier'e

1. İlk aşamada öğr
2. İkinci aşamada,
3. Üçüncü aşamada
4. Dördüncü aşam
5. Beşinci aşamada
6. Altıncı aşamada
7. Yedinci aşamada

Bu bağlamda, kav-
belirli bir olgunluğa
neyimlenmesiyle y-
gelişimlerine, sosy-

katkı yadsınamaz bir gerçektir. Örnek değerlendirmelerinde Klausmeier'in yedi ilkesinden faydalanılmaktadır.

3.2. Çocuk Kitaplarında Çocuğa Görelik Kavramı, Tasarım İlkeleri ve Resimleme

Çocuk kitaplarında tasarım, içerik, biçim, hikaye oluşturma ve resimleme bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bir ürünü temsil eder. Kitabın biçimsel özellikleri, içerik özellikleri ve eğitsel özellikleri göz önünde tutularak değerlendirildiğinde çocuğa göre kavramı üzerinde konuşulabilir. Öyle ki Çer, çocuğa göre olan bir kitabın oluşturulmasında dikkat edilmesi gereken ilkeleri şu şekilde ifade etmiştir:

1. Çocuğun doğasının, bakış açısının, ilgi ve gereksinmesinin, dil ve anlam evreninin ve algılama düzeyinin kitaba yansması gerekir.
2. Kitabın içerik, biçimsel ve eğitsel özelliklerinin çocuk gerçekliğine uygun olması gerekir.
3. Kitabın yazın olma ilkelerini göz önünde bulundurması gerekir.
4. Yazar ve çizer, bu gerçekliğin bilinciyle görsel dilin ve sözcüklerin olanaklarıyla ortak bir anlam evreni oluşturmalıdır.
5. Yetişkin bakış açısının ve düşünsel anlayışının çocuk kitaplarına yansımaması gerekir (Çer, 2016: 86).

Çocuklar için kitap, ilk tanıştıklarında oyun nesnesi olarak yer bulabilmekte, ileriki yaşlarında ise iletişim kurabildiği, eğitsel ve öğretici bir materyal olarak bir yakınlık kurabildikleri bir nesneye dönüşmektedir. Çocukların zihinsel farkındalıklarının, ilgi ve eğilimlerinin, öğrenme düzeyleri ve duygusal ve duygusal gelişimlerinin göz önünde tutularak biçim olarak tasarım ve resimlemelerin içerik olarak ise temanın, konunun ve kavramın ele alış şeklinin tasarlanması dikkat edilmesi gereken ayrıntılardır.

Bu makale kapsamında tematik olarak işlenen ölüm kavramını anlatan çocuk kitaplarının değerlendirilme yöntemi, tasarım ilkeleri bağlamında resimleme ve içerik bütünlüğü, kitabın fiziksel özelliğinin değerlendirilmesi, kolay taşınabilirlik, dayanıklılık, kapak tasarımında ilgi çekicilik, yeterli ve tanıtıcı metinlere yer verilmesi, sayfa tasarımlarındaki devamlılık, resimlemelerde anlamlı metinlerin ve resimlemelerin bir arada kullanımı, yazı karakteri seçimi ve büyüklüklerinin yaş aralığına uygun tasarlanması, kapakta olması gereken bilgilerin göstergebilimsel açıdan yorumlanması vb. özellikler değerlendirilmektedir. Kavram öğretme stratejisi gereği, kavram

öğretiminde öğretmeye de değinilmemesinin mesajın çocuğa iletilmesinde doğrultuda söz konusu çocuğa görelik çer

Çocuk kitabı tasarımı tasarımın çocuğun yaşına göre resimleme ve tipografi kullanılması yazı karakteri seçimi öge olan resimleme içeriğe göre sanatçı açısından dikkat edilmesi gereken tasarım ve resimleme öğrenme deneyimi

Tasarımın bir öğesi görsel sanatlar ve disiplinidir. Bu bağlamda yaratılması ve yorumlanmaması ve elle tutulabilir Resimlemeler, hikayeler, rümlerle konuyu açıklayıcılığı artırır bir disiplin olmaktadır. Çok kitaba değinilmemesinin değerlendirilmesi kavramsal temanın sonuçlandırılmadığı yapan kişiler, eğitimci tasarımcıların oluştuğu uygulama süreci, süreçte hatasız ya

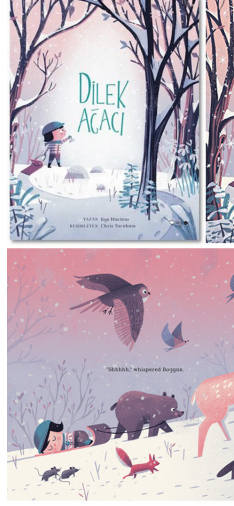
4. Çocuk Kitabı Resimlerinin İşlenişi

Resimleme (illüstrasyon) daha anlaşılır kılma tanımlanabilir. Çocuk çocuk zihninde görsel ne aracı olmakta okuyan çocuk, çizim

deneyimi yaşar. Çocuğun hayal dünyasına katkı sunabilen illüstrasyonlar çocuğun öğrenme hızını olumlu yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda çocuk kitabı illüstratörü ve öğretim üyesi Prof. Nazan Erkmen kitaplarda fotoğraf kullanımı ile illüstrasyon kullanımının farkını şu şekilde ifade etmiştir: “Çocuklar fotoğrafta gördüklerinden çok daha düşsel bir dünyada yaşamaktadırlar ve fantezilerini geliştiren resimlemeler gördükçe, daha yaratıcı olurlar” (Erkmen, 1996: 43). Metin ile görsel arasındaki ayrılmaz bütünlüğü illüstrasyon olarak tanımlayan Erkmen, düşsel bir yorumlama ile hayal güçlerini destekleyen illüstrasyonların, çocuk kitaplarında aranan niteliklerden birisi olarak sayıldığını da ifade eder. Resimlemelerin nitelik yönünden değerlendirilmesi söz konusu olursa; içerik ile bütünlüğü, metni tanımlama, açıklayabilme yeterliliği, gerek teknik kullanımı gerek görsel biçimlerin oluşturulması açısından hedef kitlenin yaş aralığına uygunluğu adı geçen nitelikler olarak sıralanabilir.

Okul öncesi dönem için kavranılması, ebeveyn için de anlatılması zor olan belli kavramların çocuk kitaplarında ele alınması rastlanır bir durum olmaktadır. Öyle ki kavramlar, somut ve soyut kavramlar olarak iki başlık altında incelenebilir. Somut kavramlar, duyu organlarımızla algılanabilen, sınıflandırılabilen türde olmakta, bu nedenle dış dünya ile bağlantı kuran bireyler kavramın anlamını gördüğüyle, bildiğiyle ve işittiğiyle örtüştürerek kavrayabilmektedir. Somut kavramların, zihinde belirli bir şekle oturup bir gruba dahil olabilmesi, farklı kavramlar ile anlamları örtüştürebilmesi sebebiyle soyut kavrama göre öğrenilmesinin daha kolay olduğu ifade edilir. Soyut kavramlar ise, somut kavramların kullanılması ile öğrenilebilir. Bir olayı, durumu, oluşu, hissi aktarmak için nasıl ki kişiler somut kavramlar ile görsel bir harita oluşturarak algı deneyimi yaşıyorlarsa, soyut kavramları anlatmak için de somut göstergelerden yararlanıldığı bir gerçektir. Özellikle çocuk kitaplarında çocukların temel ihtiyaç gereksinimlerini karşılayan temel kavram kitapları tasarlanmaktadır. Bu kitaplar aracılığı ile çocuk rakam, şekil, renk, nesne, bitki vb. somut belki de ilk kez karşılaştıkları kavramları tanıyıp öğrenebilmektedir. Eşleştirme, sınıflandırma, parçalama, birleştirme ve sıraya koyma gibi becerileri kavramaları, söz konusu kitaplar ile pekiştirilir. Bunların yanı sıra mutluluk, arkadaşlık, yardımlaşma, yalnızlık, üzüntü, ayrılık, umut, iyilik, paylaşma, ölüm vb. soyut kavramları okul öncesi dönemde çocuklara anlatabilmek, öğrenmelerini sağlayabilmek için görsel öge olan resimlemeden faydalanılması önemlidir. Bu çalışma kapsamında soyut kavramların çocuk kitabı resimlemelerinde ele alınış şekillerine değinilmekte ve özellikle ölüm kavramı ile ilgili resimli öykü kitaplarından örnekler incelenmektedir. Ortak bir tema belirlenen bu kitaplarda, resimlemelerin çocukların kavrama becerilerine etkileri değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra ölüm kavramı dışında soyut kavramları tematik olarak işleyen çocuk

kitabı örnekleri seçilen Dilek Ağacı / Chris Turnham tarafından basılmış, 22 x 25,5

Görsel 1. Kyo Mac
Çocuk Kitabı, ka

Kitapta yardımlaşma kavramı ile ulaşmak isteyen U... kahramanları Um... farklı türdeki hayv... görüntüsü, çocuğu... dokuları ile izleyici... olduğumuz bir kit... sının, bakış açısını... algılama düzeyinin... Hikayenin temel al... lük içerisinde vurgu... öğretiminde yedi il... "...kavramı kullan... 2001: 134) madd... yardımlaşma kavra... tasarım ilkeleri açıs... özellikleri, okul ön... cüklerin ve resimle... lüğünün 14-16 pur

bir bölümünde (3/4 oranında) resimlemenin yer alması, resimlemelerde gerçekçi yaklaşımlarla anlatımı destekleyen açık betimlemelerin yapılması vb. özellikleri nitelikli çocuk kitabı olma özellikleri arasında sıralanabilir. Kitabın kapak tasarımında da hikaye ile ilgili, ilgi çekici bütünsel bir anlatım kurgulanmış, kitabın adı, karakteri, yazarı ve resimleyeni açısından göstergeler net bir şekilde konumlanmıştır.

Çocuk kitaplarında ele alınan bir diğer tema karanlık kavramıdır. Kavrama ilişkin tasarlanmış kitap Görsel 2'de yer alan Orion ve Karanlık / Orion and the Dark adlı çocuk kitabıdır.

Yazan ve resimleyen Emma Yarlett, çeviren Zeynep Alparslan olan kitap, Redhouse Kidz Yayınları tarafından basılmış, 25,5 x 26 cm ebatlarında tasarlanmıştır. Konusu korku, arkadaşlık olarak tanımlanmakta, bir çok şeyin yanı sıra karanlıktan da korkan Orion adlı çocuğun korku kavramının karaktere büründüğü hikayede, korku ile arkadaşlık kurması ve korktuğu şeylerin aslında korkulacak şeyler olmadığını anlaması ve keşfetmesiyle devam etmektedir. Kitabın illüstratörü, Orion'u kişilikleştirilmiş karanlık karakteri ile tanıtmakta, öncelikle "...kavramın bütünlük içinde yeri gösterilmekte" ve "kavram kendi içinde tanımlanmalıdır" (Ülgen, 2001: 134) şeklindeki kavram öğretimi özelliklerini taşır. Biçimsel özellikleri açısından, kitabın büyüklüğü, ilgi çekici kapağı, anlaşılabilirliği yüksek resimlemeleri, eğlenceli hikaye örüntüsü çocuğa görecelik özelliklerine göre işlenmiş, metin-

lerin anlamına uygun tercih edilmesi, özdeşleştirme ve iletişim kurma biçimi ilişkisi açısından değerlendirilebilir.

Bir diğer kitap ise yazarın 2015 yılında yayımlanan, 26 x 26 cm ebatlarında basılmış 'Uğur Böceği Uç Uç Lusi' (Görsel 3). Kitapta yazar ve kardeşleri gibi bir aile ve mevsimlerin değişimiyle ilgili bir hikaye anlatılır. Yazar, Lusi'nin farklı renkleri ve benekleri sayesinde kendisine özgü renkleri ve farklı olmak kav-

Kitap tasarımlarında renk ve biçimsel özellikler, boyut, resimleme, olarak nitelenir. Çizim, kitap okuma ve dinleme ile mümkün olmakla birlikte, detaylardan arındırılarak

Kitabın ön kapak resimlemesinin kitabın konusuyla ilişkili tasarlanmakta, $\frac{1}{4}$ 'ü yazıya, $\frac{3}{4}$ 'ü resimlemeye ayrılmış, kitaptaki ilgili resimleme ve metinler aynı sayfada yer almakta, resimlemelerde çizgiler net, anlatım gücü yüksek, resimlemeler gerçekçi ve somuttur özellikleri ile resimlendirme özelliği maddelerini taşımaktadır (Gönen, Uludağ, Fındık Tanrıbuyurdu ve Tüfekçi, 2014: 131). Kavram öğretimi aşamalarından, kavramın bütünlük içindeki yeri, kendi içinde tanımlanmakta ve olumlu örneklerle pekiştirilmektedir. Yardımlaşma kavramı, olay örgüsü genelinde hikayeyi sarmaktadır. Sonuca ulaşan Lusi, temayı deneyimlemiş olmaktadır. Öyle ki "...kavramı kullanarak problem çözme denemeleri yapmalıdır" (Ülgen, 2001: 134) ilkesi karşılanmaktadır. Sever(2019: 22), çocukların algısal gelişimine katkı sağlamaları açısından çocuk kitaplarının "...biçimsel ve içerik özellikleriyle, okul öncesi dönemdeki çocukların öncelikle eğlenme-oylama ve bularak (keşfederek) öğrenme gereksinimini karşılamalı, onların algısal gelişimine katkı sağlamalıdır" özelliği taşıması gerektiğinden söz eder. Bu kitapta da Lusi'nin benekleri tamamlama süreci, eğlenceli ve keşfetme yoluyla anlatılmakta, kitabı okuyan çocuk eğlenerek, bularak ve oynayarak öğrenme deneyimi yaşamaktadır.

4.1. Çocuk Kitaplarında Ölüm Kavramı ve Örnek İncelemeleri

Ölüm kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğünde yer alan tanımıyla "Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memmat, mevt, vefat" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011: 1847). Çocukların bu kavramı tanımlayabilmeleri ve kabul etmeleri yaş gruplarına göre farklılık gösterebileceği gibi, içerik ve biçim yönünden nitelikli çocuk kitapları ile bu sürecin algılanması desteklenmektedir. Özellikle tanımlanması zor konulardan ölüm kavramının işlendiği çocuk kitapları, çocuğun aile içinden birisini kaybetmesi durumu karşısında ebeveyne ve çocuğa süreci nasıl yönetmeleri konusunda bilgi iletir, kahramanın yerine kendisini koymasına sağlanır. Bu konuda çocuk pedegogları, resimli çocuk kitapları içerik geliştirmede etkin rol oynamalı, çocuk psikolojisine uygun hikayenin geliştirilmesi sağlanmalı, resimlemelerde anlatım, çocuğa görelilik bağlamında yaş gurubunun algı farkındalığı göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır.

Bu aşamada ölüm kavramını tema olarak işleyen, beş farklı kitap incelenmektedir. Kitap değerlendirmeleri, içerik ve biçim bağlamında resimli kitap özellikleri vurgulanarak ele alınmakta, kavram öğretimi aşamasında etkinliği yorumlanmakta, çocuğa göreliliği detaylandırılmakta ve pragmatik anlamda yarar sağlayıp sağlamadığı sorgulanmaktadır. Elde edilen bulgular ve değerlendirmeler, örneklerin incelenmesi aşamasında yer almaktadır. Beş

farklı kitap değeri dikkate alınarak ya karakter analizi, k tırılarak karakteriz aşamaları da dikkat retimi, özellikle soy destekleyici olmuş aşagıda sıralanan b

Dedemin Adası (G rından biridir (Görs ve resimleyeni Ben resimli çocuk kitabı Kidz Yayınları taraf yılında AOI Ulusla Ödülü'ne layık bul

Görsel 4. BenjiDav kapak ve

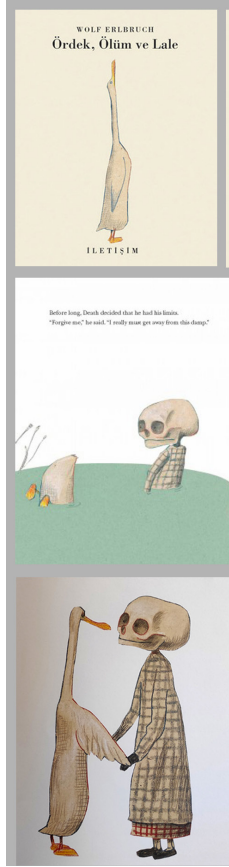
Kitapta Sid adlı kü ve korku yaşamad tapta Sid ile dedes culuğa beraber çıkı gittiği yerde bırak

rengarenk ve farklı türde hayvanlarla dolu bir ada olarak betimlendiği görülür. Klausmeier'in kavram öğretimi aşamalarından kavramı kullanarak problem çözme denemeleri yapılır (Ülgen, 2001: 134).

Kitabın tasarım özelliklerine değinmek gerekirse, boyutu çocuğun el yapısına uygun, ayırt edici bir ölçüde düşünülmüş, kağıt seçiminde gözü yormayan mat kuşe kağıt tercih edilmiştir. Resimleme dilinde, net ve ilgi çekici biçimler geliştirildiği, içerikle uyumlu, merak uyandıran ilgili bir kapak tasarlandığı görülür. Kitapta vurgulanan bir ana fikir, şiirsel bir öykü ile anlatılmaktadır. Birbiriyle ilgili metin ve görsel öğeler birbirlerine yakın sayfalarda yer almaktadır. Bu durum öğrenmeyi destekleyici ilkelere kullanıldığını desteklemektedir. Metin büyüklükleri okunabilir boyutta yerleştirilmiş, 3/4'lük resimleme alanının olması gözetilmiştir. 4-6 yaş arası çocuklar görselleri artık daha ayrıntılı incelemekte, çünkü bu dönemde dilsel ve bilişsel becerileri gereği resimleme ile farklı boyutta bir ilişki kurmaktadır. Kavram öğretimi aşamalarından anlamı destekleyici hikaye kurgulanmış, büyüleyici, çocukların düş gücünü destekleyici renkler ve nesnelerle zenginleştirilmiş sahneler tasarlanmıştır. Sid, dedesinin gittiği yeri görmüş, gittiği yerde çok mutlu olduğu mesajını almıştır. Resimleme dilinde çocuğa görelilik, anlaşılır, eğlenceli ve merak uyandırıcı niteliktedir. Metni tamamlayıcı resimlemeler ilgili sayfalarda yer almakta, yer alan ipuçlarıyla çocuğun hayal güçleri desteklenmektedir. Anlatılan her şeyin resimlemelerde olmasından öte, anlatılmayan ancak gizli ipuçları barındıran resimlemeler dikkat çekmektedir. Kitabın son sahnesinde, dedesini adada bırakan Sid'e bir mektup ile fotoğraf gelmiştir. Dedesinin gittiği/kaldığı yerde mutlu olduğu mesajı fotoğrafta eğlenceli bir dilde anlatılmıştır.

Ördek, Ölüm ve Lale / Ente, Tod und Tulpe, Alman çocuk yazarı ve çizeri Wolf Erlbruch tarafından yazılan ve resimlenen, orjinal dilinden Türkçe'ye Bahar Siber tarafından çevrilen, İletişim Yayınları ve Hep Kitap Basımevi tarafından basılan Ördek, Ölüm ve Lale adlı resimli çocuk kitabında, ölüm kavramı kitabın kahramanlarından birisi olarak sembolize edilmektedir (Görsel 5).

Kitapta ölüm kavramı, öncelikle ördek ve ölüm karakterinin karşılaşması, arkadaşlık kurması ve konuşmalarıyla devam eden bir kurguda ilerler. Ölüm ördeği götürmeye gelmiştir ve ördek bu durumu anlamakta ve korkusunu dile getirmektedir. Ancak kurdukları arkadaşlık, ölüm kavramını esprili bir dille yorumlanmasını sağlayan kitapta olağanlaşır. Ölüm ile göle giden Ördek, Ölüm'ü üşüdüğü için ısıtmakta, okuyuculara samimi dostluğa ilişkin mesaj iletilmektedir. Ve sonunda okuyucu hayata veda eden ördeğin hüznü sonu ile karşılaşır.

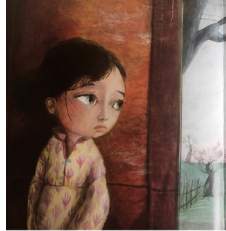
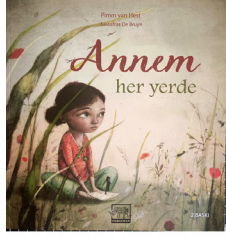
Görsel 5. Wolf Erlbruch
Kitabı, kapak

Hikayenin başında laleyi, ölen ördeğin bir anlatımla ölüm terge ve anlamları kafamızda başka kelimelerle ele alınacak ve güçlendirmekte eğilmiş lale resimleri anlatım ve kavranma Olağanlaştırılan ölüm mesajı ile iletilir. Resim aşırı yoğunluktan yararlanmaktadır. Te

yalın ifade kullanılmıştır. Renklerden uzak bir yorumlama ile durgun bir ruh hali desteklenir. Kitap tasarımı 24 x 29,5 cm ebatlarında, karton kapaklıdır. Çocuklar, kitapları okurken öykü kahramanlarıyla ilgilenirler. Ördek, Ölüm ve Lale adlı kitapta da çocuk her iki karakterle de ilgilenmekte ve iletişim kurmaktadır. Kavramın hikayede kendi içinde tanımlandığı ve kavramın özelliklerini kapsayan bir anlatımdan yararlanılarak kavram öğretimi aşamaları desteklenmiş olur (Ülgen, 2001: 134). "Erken çocukluk döneminde çocuğu kitaba çeken ilk uyaran, kitabın görsel dünyası, çocuğa kitabı sevdiren başat öge de kitabın görsel değeridir" olarak Sever'in de ifade ettiği gibi, çocuk kitabı resimlemelerinde çocuğun algı düzeyine uygun, dil gelişimini destekleyecek, bilişsel seviyesi eşiğinde bir resimleme ile çocuğun hayal dünyası zenginleştirilebilir (Sever, 2019: 167). Kitapta da içerik ile biçim ilişkisinin ortak bir dil ile yorumlandığı söylenebilir.

Annem Her Yerde / Overal en Ergens adlı çocuk kitabı ise, ölüm kavramını şiirsel ve duygusal bir hikaye ile anlatan 5 yaş ve üzeri çocuklara yönelik, yazarı Pimm van Hest, resimleyen Sassafras De Bruyn olan, 2015 yılında Amerika'da, 2016 ve 2020 yıllarında da Türkiye'de Öznel Akdik İşli tarafından çevrilen Gergedan Yayınları tarafından basılan bir kitaptır. 25 x 26 cm ebatlarında tasarlanmıştır. Hikayede Yolanda adlı küçük kız annesini kaybetmiş, yokluğunu sorgulamakta, çevresindeki her yerde annesini aramaktadır. Sorduğu sorulara bulduğu cevaplarda annesini bulmaktadır. Özellikle 4-6 yaş dönemindeki çocukların kitapta ilgisini kahramanlar çekmektedir. Çocuk bu dönemde karakter ile özdeşim kurmakta, karakter de çocuğun hikaye içinde olmasını sağlayıp yaşamını destekleyici konusu ile ilgisini çekebilmelidir. Annem Her Yerde adlı çocuk kitabında da Yolanda adlı küçük kız çocuğu ve annesinin yokluğu (ölüm kavramı), çocuğun bilişsel ve duyuşsal yeterliliği göz önünde bulundurularak hikayeleştirilmektedir. Kitapta Yolanda, annesine yakın başka kahramanlarla da iletişim kurmakta, böylece hikayeyi tamamlayacak yardımcı öğelerden yararlanılmaktadır. Anlatıda çocukların sosyal hayatına girip bir çok noktadan onları yakalayabilmek için uğraşıldığı görülür. Kavram öğretimi aşamalarından, kavramı kullanarak problem çözme denemeleri yapılmaktadır.

Biçimsel özellikleri değerlendirilecek olursa, karşılıklı sayfa tasarımlarında anlatının vurgulanması ve desteklenmesi için ilgili resimleme kullanıldığı görülür. Duygusal hikayesi, çizerin renk paletini etkilemiş, gereksiz ayrıntılardan uzak, yalın bir anlatımla öğretim gerçekleştirilmektedir. Ölüm kavramı, çocuğa şiirsel bir dille anlatılan hikayede duyumsatılmaktadır. Bu dönemde çocuklara "...iletilerin doğrudan değil duyumsatıcı bir biçimde verilmesi gerekir" (Çer, 2016: 164).

Görsel 6. Pimm van Hest, 2020, Resimli Çocuk Kitabı

Çocuğun bilişsel ve duygusal gelişim hikaye genel olarak zengin, ve sorgulayıcı, anlamını tamamlayıcı, dırma özellikleri sahiptir. Sever'in ifadesiyle "uyaran olma" özelliği.

Kitap tasarımında yalın bir yorumlama olan 0 – 6 yaş ve 7 tasarlandığı, ilgili resimleme görülür. Resimlemeler hissedilir. Çocuğun duyumsatılarak annesini bulma leme olan karşılıklı

kullanılmış, metinsel öğelerin resimlemeyi destekleyici nitelikte sözcükler içerdiği görülür.

Elveda Bay Muffin / Adjö, herr Muffin adlı çocuk kitabı, Ulf Nilsson ve Anna-Clara Tidholm tarafından yazılan, Anna-Clara Tidholm tarafından resimlenen, Türkçe'ye Ali Arda tarafından çevrilmiş ve birçok dile çevrilen, 2017 yılında da Can Sanat Yayınları tarafından basılmış bir çocuk kitabıdır. 21,5 x 21,5 cm ebatlarında, sert karton kapaklıdır. Kitapta hikayenin karakteri Bay Muffin, yaşlanmış bir kobay fare olarak tasarlanmıştır. Kitap, 2002 yılında İsveç'te August Ödülü'ne layık görülmüştür. Hikayede Bay Muffin'in hayatını hatırladığı, mutlu günlerini okuyucu ile paylaştığı sahneler yer alır. Yaşadığı mavi evde, önceden kaybettiği eşi ve altı çocuğunu düşünmekte, mutlu günleri olduğunu hatırlamaktadır. Bir gün zaman onun için de son bulacak, sevenleri onu hep güzel hatırlayacaktır. Resimlemelerde Muffin'in ölümünden sonraki onun adına yapılan paylaşımlar ile kavram ayrıntılandırılmaktadır. Resimlemelerde kullanılan yalın, hikayeye uygun dokunaklı renkler dikkat çeker. Her sayfada ayrı resim ve yazı olduğu görülür. 6 yaş ve üzeri çocuklar için tasarlanan hikaye ve kitap, bu dönemde artık kavramları büyük ve küçüklükleri, uzun ve kısalıkları ayırt edebilen bir hedef kitleye hitap eder. Bu nedenle de kullanılan yazı büyüklüğü ve sıklığı, yaş aralığı daha küçük çocuklar olan kitaplara göre daha küçük ve sık kullanılmıştır. Kapak tasarımı ve resimleme ile içerik bütünlüğü ve devamlılığı vardır. Ufka doğru bakan Muffin, aslında okuyucuyu da baktığı yere sürükler.

Tema, Muffin'in baktığı yönde şekillenir. Çer (2016: 164), bu dönemdeki çocuklara yazılan kitaplarla ilgili olarak yazınsal nitelikteki kitapların "... hiçbir biçimde çocuklara öğretici ya da belletici bir anlayışla, bir düşüncenin ya da söylemin taşıyıcılığını yapmamalıdır. Çünkü yazınsal nitelikli kitapların başat amacı, insana, yaşama ve doğaya yönelik duyarlılık oluşturmaktır" özelliğine dikkat çeker. Bay Muffin'de de ölüm kavramı, bir bitiş olmaktan ziyade doğum, yaşam ve ölüm üçgeninde bir sürecin temsiliyetidir. İlgili metinlerin resimlemelerde yakın konumlandırıldığı görülür. Dokunaklı hikayesiyle çocuğa her canlının, doğup, yaşayıp, yaşlanıp öleceği mesajı iletilir.

Görsel 7. Ulf Nilsson
Resimli Çocuk Kitabı

Eski Dostum Lodos Bates olan, Türkçe'ye çevrilmiş ve 2018 yılında 5 ebatında sert karton kapaklı olarak tasarlanmış, temanın içeriği ile temellenen ve sevdiği bir arkadaşıyla kaybetmek çocuk için Hikayede sevdiği arkadaşının yokluğu karşısında zamanın küçük sevimliliği kadar sürer. Uzun zamanlı aşamalarından Kaybedilen köpeği kavramı pekiştirilir. Hikaye şeklinde üzüntüsüy-

Görsel 8. Amy Hest ve Amy Bates, Eski Dostum Lodos / My Old Pal, 2016, Resimli Çocuk Kitabı, kapak ve resimlenmiş iç sayfa tasarımı görüntüleri, 24 x 24,5 cm

Kitapta kullanılan resimleme ve tasarım özelliklerine değinilecek olursa, 5 yaş ve üzeri için çocuklara hitap edilen bir dil kullanılmış, yazı büyüklükleri 20-22 punto aralığında tasarlanmış, resimlemeleri destekleyici metinler karşılıklı sayfada konumlanmıştır. İçerikle uyumlu ve anlamı pekiştiren büyüklükte yazılar metin içerisinde kullanılmıştır. "Gümbür! Çatırt! Gümbür!" kelimelerinin hikayede gök gürlediği sahnede büyük yazı karakteriyle kullanılması bu duruma örnek verilebilir. $\frac{3}{4}$ 'lük alanda resimleme $\frac{1}{4}$ 'lük alanda ise metinsel öge yer almakta, böylelikle 5 yaş ve üzeri çocuklar için resim ve metin büyüklüklerinin uygun bir ölçülendirme ile tasarlandığı söylenebilir. Genel olarak resimlemelerde atmosfere uygun renkler kullanılmış, çocuğun köpek ile iletişim kurduğu ve yakınlaştıkları sahnelerde sıcak renklerin tercih edilerek anlatımın desteklendiği görülür. Kitap kapağında yer alan köpek, çocuğun kaybettiği arkadaşı Lodos değil, onun yerine koyduğu köpektir. Bu durum kitabı henüz okumayan okuyucu için şaşırtıcı olmaktadır. Mesaj aslında kitap kapağında da mevcuttur. Kitabın arka kapak yazısında olduğu gibi "sevdiklerimizi kaybettiğimizde onlara duyduğumuz özlem, sevgimizi paylaşılarak üzüntümüzün üstesinden gelmek ve hayata

devam etmek" ola

5. Sonuç

Resimli çocuk kitapları, hayata hazırlayan, vakit geçirirken öğretilen, kıldığında "diğer e" unsur olan karaktere önünde bulunduru bu alanları bütünü Smith ve Coffel, 20 anlatının ötesinde ettiğinden söz edile mak, metinleri oku belirli bir anlamın e teliği önemli olma zor olan ölüm kav dilinin didaktik ol alan yorumlamayla aralığına uygun b önerilmektedir. Ço lamalı olan görsel ve öğrenme etkin bir rında da konudan metin ile ilgisi olma sürede ve etkin ol da ölüm kavramın kavram öğretimi, r lendirilmekte, soyu hale getirildiği, ya kapağının, boyutu yeterliliklerine gör

Çocukların yaşamı ları, Piaget'in ifade aşamada gelişir. B herhangi bir kullan da yaşam, hareket kendiliğinden olara hareketi, dış etken ile özdeşleşir (Piag

dış etkenlerin etkilediği ve yaşam olgusunu geliştirmelerinde karşılaşılan, görülen, duyulan vb. eylemlerin algıyı yönlendirdiği söylenebilir. Ölüm kavramının incelenmesinde de, yaşanan, kaybedilen ve böylelikle sorgulanan yokluk kavramı, hikayeleştirilerek ve kavram öğretme stratejisine göre sonuca ulaşmak üzere problem çözerek pekiştirilmektedir. Ölümün, yaşam içerisinde olağan bir kavram olduğu, soru ve cevaplarla desteklenerek, hikayesel anlatımla çocuğa aktarılır. Çocuk ve ebeveyn arasında kurulan etkili iletişim yolu olan kitap okumak eylemi, farklı temalarla çeşitlenmekte, ebeveyn için her koşulda sürecin yönetimine yardımcı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, çocukların bedensel ve bilişsel gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanan çocuk kitap tasarımı ve resimlemelerinin çocuklarda zihinsel imge geliştirmek, bilişsel gruplandırma ve sınıflandırma gibi kavram geliştirme süreçlerini desteklemek gibi bazı davranışları kazanmalarında etken olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çocuk kitaplarının ve resimlemelerin çocukların bilişsel gelişimlerine etkisinin kaçınılmaz olduğu söylenebilmektedir. Kavram öğretim temelli resimli çocuk kitapları, çocukların dış dünyayı kavramalarını ve olaylar arasında ilişki kurabilmelerini kolaylaştırmakta, hikaye kahramanlarıyla kendilerini ve çevrelerini özdeşleştirebildikleri ve böylelikle problemleri doğru anlatımla sorgulayan ve çözüm bulan kitaplar aracılığıyla kavramı çözümleyebildikleri görülmektedir. Bu bağlamda, çocuk kitaplarında tematik olarak işlenen konuların seçimi ve yazımında çocuk psikolojisi göz önünde bulundurulacak şekilde pedagojik uygunluğunun değerlendirilmesinin önemi açıktır. Metinsel içerik ve resimlemelerde bütünlük sağlamak iletinin/anlamın anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bu sebeple resimleyen ve yazan işbirliği, çocuk kitaplarının üretim sürecinde önemlidir. Çocukların algı duyarlılıkları ve zihinsel farkındalıkları yaş aralıklarına göre farklılaşmaktadır. Farklı yaştaki çocukların aynı konuyu/kavramı kavraması değişkenlik göstermektedir. Temanın, çocuğun zihninde bir karmaşa yaratmadan aktarılması bu açıdan önemlidir. Bu nedenle belirli yaş aralığına uygun olarak hazırlanan çocuk kitabı resimlemelerinde, yalınlık, anlaşılabilirlik, daha fazla ipucu ve dikkat gerektirecek detaylandırmalar, renk kullanımı ve gerçekçi üslup değişkenliği söz konusu hedef kitlenin yaş aralığına uyumlu olarak planlanmasının önemi, kavram öğretim stratejisi bağlamında ele alınan kavram ve konunun işlenişinde öğretmenin belli aşamaları göz önünde bulundurarak içeriği oluşturmasının gerekliliği, çocuğa görelilik kavramının resimlemelerde göz önünde bulundurulması, içerik ve biçim değerlendirmesi aşamasında tasarım ilkelerinin göz önünde bulundurulması gerekliliği üzerinde durulması gereken konular olduğu sonucuna varılmaktadır.

Bu bağlamda ülkemizde de çocukların bedensel ve zihinsel gelişim evrele-

rini tamamlayıcı ka-
çocuklara yönelik
eğitim amacı taşıyan
yönünde çalışmalara
zor soyut kavramlar
zenginleştiren ve ç
maları göz önünde
alan uzmanlarıyla a
tasarlanması öneri

Kaynakça

- Cüceloğlu, D. (2002). İletişim Donanımları.İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2013). İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları(27. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çer, E. (2016). Çocuk Edebiyatı 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik.Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Erkmen, N. (1996). Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler. H. Coşkun., İ. Kaya., J. Kuglin. (Ed.). Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları.s. 37-46. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Ertan, G. ve Sansarcı, E. (2016). Görsel Sanatlarda Anlam ve Algıİstanbul: Alternatif Yayıncılık.
- Guiraud, P. (2016). Göstergebilim.(3. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Hest, A. ve Bates, A. (2016). Eski Dostum Lodos. İstanbul: Kva Çocuk Yayınları.
- Hulse, S. H., Deese, J. E. ve Egeth, H. (1975). The Educational Psychology of Learning. USA: McGrow Hill.
- Karataş Coşkun, M. (2011). Kavram ÖğretimiAdana: Karahan Kitabevi.
- Lukens, R., Smith, J. J. ve Coffel, C. M. (2018). Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Male, A. (2017). I llustration A Theoretical and Conte tual Perspe ctive(2. Ed.). New York: Bloomsbury Visual Arts.
- Oskay, Ü. (2001). İletişimin Abc'si.İstanbul: Der Yayınevi.
- Senemoğlu, N. (2018). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya(26. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2019). Çocuk ve Edebiyat. (10. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu. (2019). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ülgen, G. (2001). Kaynakça.

Yükselen, A. İ. (2019). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Remzi Kitabevi.

İnternet Kaynakları

İnternet: Gönen, M., (2019). Çocuklarına Yönelik İlköğretim Ders Kitapları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi. hacettepe.edu.tr/yoneri 2020'de alınmıştır.

İnternet: Piaget, J. (1950). The Theory of Intellectual Development. London: Methuen & Co. Limited. Web: <https://www.methuen.com/> 2020'de alınmıştır.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Maclear, H. (2019). The Redhouse Book of Children's Illustrations. London: Redhouse Books. 24-25.

Görsel 2. Yarlett, E. (2019). The Redhouse Book of Children's Illustrations. London: Redhouse Books. 24-25.

Görsel 3. Sharon Ki (2019). The Redhouse Book of Children's Illustrations. London: Redhouse Books. 24-25.

Görsel 4. Davies, B. (2019). The Redhouse Book of Children's Illustrations. London: Redhouse Books. 24-25.

Görsel 5. Erlbruch, V. (2019). The Redhouse Book of Children's Illustrations. London: Redhouse Books. 24-25.

Görsel 6. Hest, Pimm van., Bruyn, Sassafras De. (2020). Annem Her Yerde / Overal en Ergens. İstanbul: Gergedan Yayınları, s. 2-3, 10-11, 18-19, 20-21, 24-25.

Görsel 7. Nilsson, Ulf., Tidholm, Anna-Clara. (2017). Elveda Bay Muffin / Adjö, herr Muffin. İstanbul: Can Çocuk Yayınları, s. 3, 20-21, 28-29, 36-37, 38-39.

Görsel 8. Hest, Amy., Bates, Amy. (2016). Eski Dostum Lodos / My Old Pal, Oscar. İstanbul: KVA Çocuk Yayınları, s. 8-9, 12-13, 20-21, 24-25, 28-29